

Právní klinika diskriminace a rovné zacházení II

Diskriminace v oblasti přístupu ke zdravotní péči a jejího poskytování, 5. 5. 2015

Hana Puzoňová, Kancelář veřejného ochránce práv

Právní úprava – **bezplatná zdravotní péče z pohledu ústavněprávního**

Čl. 3 LZPS – „Základní práva a svobody *se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení*“.

Čl. 31 LZPS – „Každý má právo na ochranu zdraví. Občané mají na základě veřejného pojištění *právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon*“.

Právní úprava – **zákonné limity zdravotní péče**

- **Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění**
 - § 2 - *osobní rozsah zdravotního pojištění (vymezení pojištěnců)*
 - § 11 – *vymezení práv a povinností pojištěnce (právo na výběr pojišťovny, výběr poskytovatele zdravotních služeb a zdravotnické zařízení, časová a místní dostupnost hrazených služeb,...)*
- **Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách**
 - § 2 – *definice zdravotních služeb, zdravotní péče*
 - § 5 – *druhy zdravotní péče, § 6 – formy zdravotní péče*
 - § 28-30 – *práva pacienta*
 - § 48 – *kdy může poskytovatel zdravotní péče odmítnout přijmou pacienta do péče/péči ukončit*
 - § 50 – *kdy může zdravotnický pracovník neposkytnout zdravotní služby (odst. 1), či odmítnout poskytnout zdravotní služby (odst. 2)*

Právní úprava – **antidiskriminační právo**

- **Směrnice 2000/43/ES**
 - upravila zásadu rovného zacházení a zákaz diskriminace **na základě rasy a etnického původu** mj. v oblasti zdravotní péče
- **Směrnice 2004/113/ES**
 - upravila zásadu rovného zacházení a zákaz diskriminace **na základě pohlaví** při poskytování veřejně dostupného zboží a služeb (zdravotní péče jako speciální typ služby)
- **Antidiskriminační zákon („AdZ“)**
 - **jde nad rámec evropského práva** – zákaz diskriminace v oblasti přístupu ke zdravotní péči a jejího poskytování se vztahuje na **všechny zakázané diskriminační důvody** uvedené v § 2 odst. 3 AdZ

Právní úprava

- AdZ nedefinuje pojem „zdravotní péče“
- Zákon o zdravotních službách v ustanovení § 2 definuje pojem „zdravotní služby“, kterým se mj. rozumí:
 - *poskytování zdravotní péče - odst. 2. písm. a)*
 - *zdravotnická záchranná služba - odst. 2 písm. d)*
 - *specifické zdravotní služby podle zákona o specifických zdravotních službách, zdravotní služby podle zákona upravujícího transplantace nebo zákona upravujícího umělé přerušování těhotenství - odst. 3*

Právní úprava

- **Zdravotní péčí se rozumí** (§ 2 odst. 4 zákona o zdravotních službách):

a) soubor činností a opatření prováděných u fyzických osob za účelem

- 1. předcházení, odhalení a odstranění nemoci, vady nebo zdravotního stavu (dále jen „nemoc“),*
- 2. udržení, obnovení nebo zlepšení zdravotního a funkčního stavu,*
- 3. udržení a prodloužení života a zmírnění utrpení,*
- 4. pomoci při reprodukci a porodu,*
- 5. posuzování zdravotního stavu,*

b) preventivní, diagnostické, léčebné, léčebně rehabilitační, ošetrovatelské nebo jiné zdravotní výkony prováděné zdravotnickými pracovníky

Právní úprava - **antidiskriminační právo**

- AdZ tedy pokrývá činnosti vymezené jako „**zdravotní péče**“ (dle ustanovení § 1 odst. 1 písm. h)
- Dále se AdZ vztáhne **i na zdravotní služby, které nejsou zdravotní péčí** – vztahuje se totiž i na **oblast poskytování služeb obecně** (dle ustanovení § 1 odst. 1 písm. j) – tedy i na oblast zdravotních služeb
- Mezi oběma oblastmi je tenká hranice

Případová studie 1 – nevidomá dárkyně krve

Otázky k případu

1. *Co byste na místě paní Anny namítali? Došlo k porušení práva paní Anny na darování krve?*
2. *Lze darování krve považovat za zdravotní péči? Pokud ano, o jaké argumenty byste takové posouzení opírali?*
3. *Mohlo se v daném případě jednat o diskriminaci? Jestliže se domníváte, že ano, kvalifikujte její formu a uveďte diskriminační důvod.*
4. *Může být jednání nemocnice ospravedlnitelné? Pokud ano, vysvětlete. Pokuste se provést test diskriminace.*
5. *Máte zkušenost s podobným odmítnutím ve zdravotnickém zařízení?*

Právní úprava odběrů lidské krve a jejích složek

- Ustanovení § 31 a 32 zákona o specifických zdravotních službách
- Pro tyto účely **krev nelze odebrat** (ust. § 31 odst. 2):
 - a) nezletilým osobám (ledaže odběr nelze nahradit odběrem od zletilé osoby)*
 - b) osobám umístěným v policejní cele, ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, zabezpečovací detenci*
 - c) osobám umístěné ve školském zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy nebo v zařízeních sociálních služeb, byla-li nařízena ústavní výchova, popř. uložena ochranná výchova*
 - d) osobám při nařízené izolaci, karanténě nebo v rámci výkonu lůžkového ochranného léčení*
 - e) hospitalizovaným osobám - bez jejich souhlasu*

(Zákaz dle písm. b) – e) se nepoužije při dárcovství mezi příbuznými + u autotransfuze, apod.)
- Krev lze odebrat jen osobě, která k tomu udělí písemný souhlas (ust. § 31 odst. 3)

Kazuistika - případy řešené VOP

1. Odmítnutí nevidomé ženy jako dárkyně krve (161/2011/DIS) – reálný případ, ze kterého vycházela případová studie 1

*1. Paušální odmítnutí zájemců o dárcovství krve z důvodu zdravotního postižení představuje **přímou diskriminaci v oblasti zdravotní péče**. Posuzování způsobilosti dárce by mělo probíhat individuálně a s důrazem na vyloučení dárců, kde objektivně existuje zdravotní riziko pro příjemce krve nebo pro ně samotné.*

Kazuistika - případy řešené VOP

1. Odmítnutí nevidomé ženy jako dárkyně krve (161/2011/DIS) – reálný případ, ze kterého vycházela případová studie

*II. Bezpečnost dárce, ochrana zdraví příjemce krve či personální a časové zatížení zařízení transfuzní služby jsou cíli, které **by mohly rozdílné zacházení ospravedlnit, neboť jsou legitimní**. Prostředky užití k jejich dosažení (paušální odmítnutí celé skupiny lidí se zdravotním postižením) však **nejsou přiměřené ani nezbytné, a tudíž vylučují ospravedlnění rozdílného zacházení na základě zdravotního postižení** (§ 7 odst. 1 antidiskriminačního zákona). Zpochybňování mentální kompetence nevidomého dárce zhodnotit rizika spojená s darováním krve umocňuje zásah do jeho důstojnosti.*

Kazuistika - případy řešené VOP

2. Odmítnutí zařadit muže do programu dárce krevní plazmy pro jeho sexuální orientaci (75/2011/DIS)

I. Při hodnocení vhodnosti dárce krve, resp. krevní plazmy, je nezbytné odlišovat sexuální orientaci jednotlivce a jeho sexuální chování. Sexuální orientace nepodmiňuje rizikové sexuální chování.

*II. Vyloučení zájemce z dárce krevní plazmy s odkazem na jeho sexuální orientaci lze proto považovat za **přímou diskriminaci ve smyslu § 2 odst. 3 antidiskriminačního zákona**. Pokud ovšem pro vyloučení jednotlivce hovoří jeho objektivně rizikové sexuální chování, lze jeho nepřijetí pro dárce krevní plazmy vnímat **jako legitimní**.*

Případová studie 2 – asistenční psi v lázních

Otázky k případu

1. *Vztáhne se na lázně ust. § 30 odst. 3 zákona o zdravotních službách? Odůvodněte. Pokud ano, postupují lázně v souladu s tímto ustanovením?*
2. *Mohl pan Adam řešit situaci i jinak? Napadá Vás, kam jinde by se mohl v této věci obrátit?*
3. *Může se jednat o diskriminaci? Pokud ano, určete oblast diskriminace a uveďte, o kterou formu (či formy) diskriminace se mohlo jednat.*
4. *Může být jednání lázní ospravedlnitelné? Pokud ano, vysvětlete. Pokuste se provést test diskriminace.*

Právní úprava

- Ustanovení § 30 odst. 3 zákona o zdravotních službách:

*„Pacient se smyslovým nebo tělesným postižením, který využívá psa se speciálním výcvikem, **má právo** s ohledem na svůj aktuální zdravotní stav **na doprovod a přítomnost psa u sebe ve zdravotnickém zařízení, a to způsobem stanoveným vnitřním řádem tak, aby nebyla porušována práva ostatních pacientů**, nestanoví-li jiný právní předpis jinak; to neplatí, jde-li o osoby ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence. Psem se speciálním výcvikem se pro potřeby věty první rozumí vodící pes nebo asistenční pes.“*

Kazuistika - případy řešené VOP

3. Odmítnutí pacientů na základě etnicity v zubní ordinaci (67/2012/DIS)

*I. Lékař má právo odmítnout pacienta či pacientku **pouze z důvodů vymezených zákonem**, nemůže se přitom rozhodnout až při osobním kontaktu s pacientem či pacientkou, zda je přijme k registraci.*

II. Jako důkaz v soudním řízení lze použít nahrávky jednání s lékařkou i záznam telefonického hovoru při vyjednávání o možné návštěvě, neboť se nejedná o projevy osobní povahy.

Kazuistika - případy řešené VOP

3. Odmítnutí pacientů na základě etnicity v zubní ordinaci (67/2012/DIS)

III. Protože diskriminace z důvodu etnicity představuje značný zásah do důstojnosti, má oběť právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích, a to i v případě, že se na možné diskriminační jednání připravila a na místě si opatřila, v rámci realizace situačního testingu, důkaz ve formě audiovizuální nahrávky.

Kazuistika - případy řešené VOP

4. Odmítnutí registrace nenarozeného dítěte dětskou lékařkou z důvodu matčina postoje k povinnému očkování dětí (4/2013/DIS)

*1. Světonázor, jakožto zakázaný diskriminační důvod (§ 2 odst. 3 antidiskriminačního zákona), je komplementární ke kategorii víra a náboženství, a proto zahrnuje zejména absenci víry v metafyzické síly či bytosti (ateismus). V širším pojetí světonázor splývá se životní filosofií, tedy představami o fundamentálních aspektech lidské existence. Světonázor proto musí mít náboženský, jinak spirituální, filozofický, či etický kontext, jinými slovy jde o komplexní pohled na otázky bytí a jsoucna. **Samotné odmítání očkování, aniž je projevem širší filosofie či víry, není chráněným světonázorem.***

Kazuistika - případy řešené VOP

4. Odmítnutí registrace nenarozeného dítěte dětskou lékařkou z důvodu matčina postoje k povinnému očkování dětí (4/2013/DIS)

II. Účelem institutu výhrady svědomí (§ 50 odst. 2 zákona o zdravotních službách) je poskytnout ochranu svědomí a náboženskému vyznání lékaře. Výhradu svědomí proto lékař může uplatnit pouze ve vztahu ke konkrétní zdravotní službě (zákroku), nikoliv proti dlouhodobé činnosti, např. péči o pacienta.

Kazuistika - případy řešené VOP

4. Odmítnutí registrace nenarozeného dítěte dětskou lékařkou z důvodu matčina postoje k povinnému očkování dětí (4/2013/DIS)

III. Nenarozené dítěte je až do porodu součástí těla matky, a proto se nejedná o pacienta ve smyslu zákona o zdravotních službách (§ 3 odst. 1). Nenarozené dítě nemá právo na volbu lékaře [§ 28 odst. 3 písm. b) zákona o zdravotních službách] a ani nemůže být lékařem registrováno. Rodičem vybraný lékař se z těchto důvodů ani nemůže dopustit některého ze správních deliktů sankcionujících lékaře v souvislosti s nepřijetím pacienta do péče [§ 117 odst. 3 písm. a) a písm. c) zákona o zdravotních službách].

Děkuji za pozornost!

Nezapomeňte na www.eso.ochrance.cz !!!

